

România la Curtea Europeană

Title: Romania in front of the European Court

Abstract: While, between 1990 - 2003 we can find a great number of Romanian journalists convicted in cases of libel and obliged to pay moral damages, after the Dalban vs. Romania case, a milestone in international jurisprudence, the courts have changed their practice in the sense that, with reference to this case and to the role of media in a democratic society, that of "watchdog", they have no longer condemned journalists. But the lack of firmness, and in the absence of the press law and allowed a series of virulent attacks despite the factual basis by enlarging too much the concept of "value judgments" about which the Court speaks on the pretext of defending freedom of expression. Closer analysis of the Court respecting the practice reduced the number of complaints coming from journalists and also decreases the number of convictions for violation of the freedom of expression of the Romanian press.

Keywords: CEDO, libel, freedom of expression, journalist, press, conviction, court

1. Cauza Dalban vs. România - Hotărârea din 28 septembrie 1999

În fapt. Reclamantul a fost jurnalist și director al unui publicații locale din Roman iar în septembrie 1992, a publicat un articol vizând o serie de fraude care ar fi fost comise de către M.G.S., directorul întreprinderii de stat din Roman. Informațiile publicate aveau la bază un raport al poliției economice. De asemenea, textul afirma că aceste fapte au fost favorizate de către domnul R.T, senator, care era membru în consiliul de administrație al societății și care era acuzat că s-a folosit de bunurile societății în interes personal. Reclamantul a fost condamnat pentru calomnierea celor două persoane la 3 luni de închisoare cu suspendare și la plata unor sume de bani cu titlu de daune morale. Împotriva soluției de condamnare, procurorul general a formulat un recurs în anulare. Instanța supremă a admis recursul, 1-a achitat pe reclamant pentru calomnierea lui M.G.S., pe motiv că a acționat fără intenția de a calomnia, iar în raport de infracțiunea comisă împotriva lui R.T. s-a pronunțat încetarea procesului penal, din cauza faptului că reclamantul a decedat între timp.

În drept. În raport de necesitatea condamnării reclamantului, Curtea constată că articolele în cauză vizau un subiect de interes general, anume gestionarea patrimoniului statului și maniera în care oamenii politici își îndeplinesc mandatul ce le-a fost oferit. În astfel de cauze precum cea de față, marja de apreciere a autorităților naționale este circumscrisă interesului unei societăți democratice de a permite presei să își joace rolul său indispensabil de câine de pază al democrației și aptitudinea de a furniza publicului informații asupra unor probleme importante ce țin de interesul public. Curtea amintește că nu se poate interzice unui jurnalist să publice *judecăți de valoare* critice decât cu condiția că ar putea să probeze veridicitatea celor afirmate. Pe de altă parte, Curtea constată că nimic nu probează că faptele descrise în articolele în litigiu sunt total false și au servit alimentării unei campanii de denigrare a celor două persoane acuzate. În fine, Curtea constată că reclamantul a fost condamnat penal la o pedeapsă cu închisoarea, ceea ce constituie o sancțiune vădit disproporționată în raport de scopul vizat. De aceea, art. 10 a fost violat.

2. Cauza Băcanu și SC "R" SA vs. România - Hotărârea din 3 martie 2009

Curtea Europeana a Drepturilor Omului s-a pronunțat în cauza Băcanu și SC "R" SA împotriva României, statul român fiind acuzat de încălcarea dreptului la libera exprimare și obligat la plata unor despăgubiri de peste 8000 euro.

În fapt. În 2001 și 2002, jurnalistul Petre Mihai Băcanu a fost dat în judecată de Nicolae Văcăroiu pentru calomnie. Jurnalistul a relatat într-un articol despre contractul pe care Văcăroiu l-a încheiat cu omul de afaceri Sorin Ovidiu Vântu în vederea înființării Băncii pentru Investiții și Dezvoltare, contract în temeiul căruia ar fi primit suma de 657.000 euro.

În drept. Reclamanții au invocat în plângerea adresată CEDO încălcarea articolului 6, punctul 1 (dreptul la un proces echitabil) și articolul 3 (dreptul la martori) având în vedere refuzul instanței din România de a examina probele și, de asemenea, *încălcarea dreptului la libera exprimare*. În cadrul procedurii de judecată, instanța din România i-a permis lui Petre Mihai Băcanu să aducă dovezi scrise în vederea apărării sale, dar a refuzat să examineze martorii propuși de acesta. În martie 2003, Nicolae Văcăroiu a făcut apel la hotărârea prin care jurnalistul era achitat, iar printr-o hotărâre definitivă din luna septembrie a aceluiași an, instanța l-a obligat pe Mihai Băcanu să-i plătească lui Nicolae Văcăroiu 50 de milioane de lei vechi, cu titlu de daune morale. Sub primul aspect invocat, având în vedere importanța drepturilor apărării în procesul penal, Curtea a considerat ca, în circumstanțele particulare ale cauzei, aceste drepturi au suferit limitări importante care conduc la concluzia ca reclamanții nu s-au bucurat de un proces echitabil, iar sub cel de-al doilea, că art. 6 nu fusese încălcat existând și alte modalități de a face publice deciziile prin depunerea lor la grefa accesibilă publicului

Reclamanții s-au plâns că prin condamnarea lor penală și civilă pentru calomnie se încălcă articolul 10 al Convenției.

Curtea constată că cele două condamnări constituie o ingerință în dreptul la libertatea de exprimare a reclamanților și că ele urmăreau scopul legitim al protejării reputației altor persoane. Curtea arată că cele două articole incriminate purtau asupra unor teme de interes general și actuale pentru societatea românească și anume pretinsa corupție a oamenilor politici cu funcții înalte în stat. Întinderea criticilor admise în ceea ce îi privește pe oamenii politici este mai mare, Curtea considerând că prin divulgarea faptelor de natură să intereseze publicul, reclamanții și-au exercitat rolul de „câini de pază” ce revine presei într-o societate democratică. Acest drept trebuie să fie exercitat cu bună-credință, în speță reclamanții publicând informații care nu țineau de viața privată a lui NV și făcând toate demersurile să-și susțină alegațiile, dovedind, de asemenea, interes în desfășurarea procedurilor interne. Într-adevăr, deși afirmațiile lor erau grave, *Curtea constată că ele aveau o bază factuală suficientă* constituită din contractul încheiat între SOV și NV, precum și a extraselor de cont care arătau încasări ulterioare încetării funcțiilor lui NV în bancă. În acest context, cuvintele folosite cu privire la NV țin de libertatea de exprimare care cuprinde și posibilitatea recurgerii la o anumită doză de exagerare sau de provocare.

Din punctul de vedere al articolului 10 hotărârea scoate în evidență importanța bunei-credințe a jurnalistului și a respectării deontologiei profesionale prin efectuarea unei anchete anterioare publicării care să conducă la identificarea unei baze factuale suficiente. În consecință condamnarea reclamanților fusese disproporționată, instanțele naționale neoferind motive suficiente și pertinente care să justifice condamnarea lor, articolul 10 fiind astfel încălcat și a decis despăgubirea acestora cu suma de 8150 euro cu titlu de daune morale și financiare.

În cursul anului 2008, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărârile *Cuc Pascu împotriva României, Mihaiu împotriva României și Barb împotriva României*, privind plângeri în care se invocă încălcarea dreptului la libertate de

exprimare, garantat de articolul 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, cu precizarea că, în cauzele *Cuc Pascu împotriva României și Mihaiu împotriva României*, Curtea a constatat că nu a fost încălcat articolul 10 din Convenție.

3. Cauza Cuc Pascu vs. România

Reclamantul, jurnalist, a fost condamnat în anul 2002 la o amendă penală de 20.000.000 ROL pentru săvârșirea infracțiunilor de insultă și calomnie, fiind totodată obligat la plata unor daune morale în cuantum de 70.000.000 ROL. Instanțele au reținut că reclamantul publicase un articol în conținutul căruia îi acuza pe un terț de înșelăciune și plagiat. În motivarea deciziei pronunțate, Curtea a constatat că reclamantul nu a probat în fața instanțelor interne veridicitatea afirmațiilor făcute, deși i-a fost acordată această posibilitate în cadrul procesului. Astfel, în absența unei baze factuale și dată fiind calitatea sa de jurnalist, reclamantul ar fi trebuit să dea dovadă de o mai mare rigoare și de o prudență deosebită anterior publicării articolului. Curtea constată că afirmațiile defăimătoare folosite de reclamant nu pot fi apreciate ca reprezentând expresia „dozei de exagerare” sau a „provocării” de care se poate uza în exercitarea libertății presei. În consecință, Curtea consideră motivele pe care s-a întemeiat condamnarea reclamantului ca fiind suficiente și pertinente, astfel încât a apreciat ca fiind „necesară într-o societate democratică” ingerința în exercițiul dreptului reclamantului la libertate de exprimare.

4. Cauza Mihaiu vs. România

Curtea a reținut că reclamantul a fost condamnat de instanța de recurs pentru săvârșirea infracțiunii de calomnie la o amendă penală de 10.000.000 ROL și a fost obligat la plata de daune morale în cuantum de 40.000.000 ROL. În fapt, pe baza afirmațiilor unor terți, reclamantul publicase într-un săptămânal un articol în conținutul căruia îl acuza pe un alt ziarist că acceptase un cadou de lux, în timpul unei conferințe de presa, de la o societate care provocase falimentul unei mari întreprinderi românești. Ulterior, în numărul următor al săptămânalului, a fost publicată o rectificare, dat fiind faptul că reclamantul aflase între timp că ziaristul respectiv nu participase la acea conferință de presă.

În motivarea soluției de respingere a plângerii, Curtea a apreciat că indicarea unei persoane determinate, individualizată prin nume și ocupație, implica din partea reclamantului obligația de a furniza o bază factuală suficientă în cadrul procedurii judiciare declanșate împotriva sa. Or, dată fiind neprobarea afirmațiilor făcute, Curtea nu a fost convinsă de buna-credința a reclamantului. Dimpotrivă, reluarea declarațiilor unor terți implica, anterior publicării articolului, dovedirea unei rigori mai accentuate și a unei prudențe deosebite. În consecință, deși articolul respectiv se înscria în contextul unei dezbateri ample și foarte actuale din societatea românească, dezbateri referitoare la independența presei, date fiind însă absența bunei-credințe și a bazei factuale, Curtea nu consideră că afirmațiile reclamantului reprezentau expresia „dozei de exagerare” sau a „provocării” de care se poate uza în exercitarea libertății presei, astfel încât motivele pe care s-a întemeiat condamnarea reclamantului au fost apreciate ca fiind suficiente și pertinente, iar ingerința în exercițiul dreptului reclamantului la libertate de exprimare „necesară într-o societate democratică”.

5. Cauza Barb vs. România

Curtea a constatat violarea articolului 10 din Convenție ca urmare a condamnării reclamantului la plata unei amenzi penale pentru săvârșirea infracțiunii de insultă. În fapt, reclamantul publicase un articol în conținutul căreia îl acuza pe un terț de faptul că, efect al promisiunii sale fără acoperire vizând existența a 700 de locuri de muncă în Germania, 700 de persoane fuseseră înșelate.

Curtea a reținut că articolul redactat de reclamant trata probleme de interes general și actual pentru societatea românească, respectiv șomajul, posibilitatea de a găsi un loc de muncă și pretinsa corupție a administrației, iar afirmațiile reclamantului nu priveau aspecte ale vieții private ale terțului, ci acțiunile acestuia în domeniul menționat, limitându-se la temele de interes general. În plus, Curtea a apreciat că afirmațiile reclamantului nu erau lipsite de o bază factuală suficientă, simpla eroare cu privire la numărul persoanelor care participaseră la cursurile organizate de terțul respectiv, neconducând la concluzia că reclamantul ar fi acționat cu rea credință, aspect nereținut nici de instanțele interne.

Curtea a mai arătat că instanțele românești nu au justificat de ce faptele reclamantului constituiau infracțiunea ce i-a fost imputată, mulțumindu-se să stabilească faptele și să concluzioneze direct în sensul existenței vinovăției sale. În ce privește expresiile folosite de reclamant, nici partea vătămată și nici instanțele interne nu le-au considerat ca fiind vădit insultătoare. În consecință Curtea a concluzionat că acesta a acționat cu bună credință, iar afirmațiile sale se înscriu într-o marjă acceptabilă de exagerare, astfel încât ingerința în dreptul reclamantului la libertate de exprimare nu a fost „necesară într-o societate democratică”.

6. Cauza Toma vs. Romania - Hotărârea din 24 februarie 2009

Chemarea jurnaliștilor de către polițiști pentru filmarea și difuzarea în mass-media a unor imagini cu reclamantul, arestat, în timp ce acesta se afla la sediul poliției nu urmărea un scop legitim.

În fapt. La ora 1 în noaptea 9/10 septembrie 2002 reclamantul și o altă persoană au fost prinși în Constanța, în flagrant delict, cu 800 g canabis pe care încercau să le vândă. Pe 10 septembrie 2002 doi jurnaliști ai canalului local de televiziune TV Neptun și ai ziarului Telegraf l-au filmat pe reclamant și i-au făcut poze într-un birou al poliției Constanța. Un stop-cadru cu fața reclamantului – care prezenta urme vizibile de agresiune – a fost publicat pe 11 septembrie pe prima pagina a ziarului. De asemenea, ulterior, au fost difuzate pe canalul de televiziune secvențe cu reclamantul în birourile poliției. La Curte, reclamantul se plângea, între altele, de atingerea adusă vieții sale private arătând că jurnaliștii fuseseră chemați de poliție și că îl filmaseră și fotografiaseră în starea în care se găsea, iar imaginile fuseseră difuzate în ziar și în mass media.

În drept. Noțiunea de viață privată include elemente privind dreptul la imagine al unei persoane iar publicarea unei fotografii cu o persoana ține de viața sa privată (Von Hannover c. Germaniei). Într-o cauză anterioară, Curtea a constatat încălcarea articolului 8 prin faptul că autoritățile furnizaseră presei o fotografie a reclamantei luată din dosarul de urmărire penală; ingerința respectivă – distribuirea fotografiei de către autorități – nu fusese „prevăzută de lege” (Sciacca c. Italiei). Într-o alta cauză, privind publicarea - fără acordul reclamantului - a unei fotografii a acestuia în comisariatul de poliție unde fusese adus pentru a da o depoziție, Curtea a concluzionat

că ingerința fusese contrară articolului 8 deoarece publicarea fotografiei nu putea să contribuie la o dezbatere generală pentru societate.

Existenta unei ingerințe.

Curtea a considerat ca speța de față prezintă similarități cu cele două cauze menționate anterior. La scurt timp după arestarea în flagrant delict a reclamantului, jurnaliștii au înregistrat imagini și l-au fotografiat pe reclamant în sediul poliției. Guvernul nu dezmințise în nici un fel afirmația acestuia că jurnaliștii fuseseră chemați de polițiști; în plus, această afirmație era confirmată de elementele dosarului, având în vedere circumstanțele arestării. În consecință, comportamentul agenților de poliție care au chemat ziaristi și i-au autorizat să îl filmeze pe reclamant fără acordul acestuia, în vederea difuzării imaginilor în mass-media, chiar în ziua arestării și înainte de începerea urmăririi penale împotriva sa, constituia o ingerință în dreptul reclamantului la protejarea vieții private.

Lipsa scopului legitim.

Presupunând ca ar fi fost „prevăzuta de lege”, ingerința nu urmărea nici un scop legitim în sensul jurisprudenței Curții. La momentul faptelor, reclamantul nu era un fugar, ci se găsea în sediul poliției iar procesul penal îndreptat contra sa nu începuse încă. Nu se poate așadar considera că difuzarea imaginilor respective care, în sine, nu aveau nici-o valoare informativă, viza respectarea intereselor justiției – spre exemplu pentru a asigura prezentarea la proces – sau prevenirea infracțiunilor penale, actul de acuzare nefiind încă redactat la acel moment. În lumina circumstanțelor cauzei, ingerința respectivă nu urmărea un scop legitim astfel încât articolul 8 a fost încălcat.

Hotărârea este foarte interesantă nu numai din perspectiva subiectului ci și din cel al soluției adoptate de Curte. Astfel, este incontestabil că „judecarea” în presă a proceselor încă din momentul arestării unei persoane a devenit – din păcate – o realitate curentă în România zilelor noastre, iar „comunicarea” foarte bună a poliției și parchetului cu mass-media este unul din factorii principali ce a condus la actuala situație.

Pe lângă faptul că atinge acest „modus operandi” al poliției, hotărârea mai este importantă pentru că analiza Curții se oprește la lipsa scopului legitim. Sunt extrem de rare hotărârile în care Curtea constată ca nu exista un scop legitim al unei măsuri, de regulă analiza purtându-se asupra proporționalității măsurii. Semnificația acestei soluții este aceea a unui control mult mai riguros realizat de Curte în situații similare privind publicarea în presa a fotografiilor persoanelor arestate.

7. Cauza Ieremeiov vs. România – Hotărârea din 24 noiembrie 2009

În fapt. La momentul faptelor, reclamantul era jurnalist la ziarul *Ziua de vest* din Timișoara. Pe data de 23 iunie 2000, în urma alegerilor locale, ziarul *Ziua de Vest* a publicat un articol în care reclamantul îl acuza pe A.V.I., noul primar al orașului Buzias, că ar fi colaborat cu Securitatea. Articolul era anunțat pe prima pagina a ziarului cu titlul *Primar cu dosar*.

În textul articolului se susținea că noul primar ales este suspectat de a fi colaborat cu Securitatea, afirmație bazată pe suspiciunile anumitor cetățeni, ale căror nume nu puteau fi făcute publice, „din motive evidente”. Bazându-se pe unele informații din interiorul Serviciului Roman de Informații, sursele afirmaseră că A.V.I. fusese sub supraveghere până în anul 1989 ca fiind iredentist șovinist. Înaintea

alegerilor locale, A.V.I. transmisese o declarație scrisă Biroului Electoral prin care declarase că nu a fost colaborator al fostei Securități, confirmând această susținere și cu o zi înainte de publicarea articolului.

Pe data de 21 august 2000, A.V.I. a introdus o plângere penală pentru calomnie și insultă împotriva reclamantului și a societății care publica ziarul. Printr-o hotărâre din data de 20 februarie 2001, judecătoria l-a achitat pe reclamant, considerând că nu a săvârșit infracțiunile de calomnie și insultă și l-a condamnat la plata unei amenzi administrative. Pentru a pronunța această hotărâre, judecătoria a reținut că reclamantul nu afirmase că A.V.I. ar fi comis o infracțiune specifică și ca urmare nu săvârșise infracțiunea de calomnie. Judecătoria a considerat că expresiile utilizate de reclamant, inclusiv anunțul de pe prima pagina erau în mod evident insultătoare. Cu toate acestea, reclamantul nu prezentase niciunul dintre aceste zvonuri ca fapte, iar punctul de vedere al victimei figurase în articol. Judecătoria a mai considerat că faptele întruneau criteriile pentru a fi calificate drept insultă, dar ele nu prezentau gradul de pericol social pentru a fi încadrate drept infracțiune.

În recurs, pe data de 27 aprilie 2001, tribunalul a admis recursul introdus de A.V.I. și achiesând la descrierea faptelor făcute de judecătoria, a decis că acestea nu au fost interpretate corect. Tribunalul a considerat că expresiile folosite în articol erau în mod evident defăimătoare și, în cazul în care ar fi fost adevărate ar fi expus victima cel puțin oprobiului public. Prin urmare, fiind dovedită intenția reclamantului de a denigra, faptele sale nu erau acoperite de Constituție și de Convenție, care garantează dreptul la libertatea de exprimare doar atunci când este exercitat cu bună-credință. Cu toate acestea, având în vedere că faptele reproșate nu prezentau gradul de pericol social al unei infracțiuni, acesta a fost achitat și obligat la plata unei amenzi. Reclamantul a fost obligat în solidar cu societatea ce edita ziarul la daune morale.

În drept. Decizia Tribunalului Timiș din data de 27 aprilie 2001 constituie o ingerință în dreptul reclamantului la libertatea de exprimare. Aceasta ingerință era prevăzută de lege, articolele 206 din Codul Penal și 998-999 din Codul civil și urmărea scopul legitim de protejare a drepturilor și reputației altora. În ceea ce privește necesitatea ingerinței într-o societate democratică, Curtea constată că afirmațiile făcute priveau viața publică a primarului și constituiau o problemă de interes public, având în vedere în special importanța pentru societate a colaborării cu fosta Securitate. Prin urmare, articolul de presă contribuise la o dezbateră de interes public.

Curtea a considerat că afirmațiile celor doi martori în fața primei instanțe constituiau o bază factuală suficientă. Mai mult, Curtea nu poate acorda importanța deciziei tribunalului care stabilise că reclamantul fusese de rea-credință, atâta vreme cât procesul a fost inechitabil, având în vedere de asemenea și stilul dubitativ folosit în articol precum și prezentarea poziției primarului în același articol. Curtea constata că ingerința în dreptul reclamantului nu a fost proporționată având în vedere scopul urmărit și că instanțele naționale nu au dat motive relevante și suficiente pentru a fi justificată. Această concluzie nu poate fi schimbată de caracterul moderat al amenzii, despăgubirilor morale și cheltuielilor impuse.

Hotărârea este una importantă pentru problemele ridicate : pe de o parte, ea stabilește aspectele diferite ce conduc la o soluție opusă față de cauza *Petrina vs. Romania*. În această din urmă hotărâre, Curtea a constatat încălcarea articolului 8 (viața privată) cu privire la dreptul la reputație dat fiind faptul că dl. Petrina fusese făcut „securist” în mai multe articole de ziar și cu ocazia unei emisiuni televizate. Instanțele interne i-au achitat pe ziariști iar Curtea a considerat că, din această pricină,

statul român nu protejase suficient reputația reclamantului; un element foarte important l-a constituit faptul că ziariștii respectivi afirmaseră fără niciun dubiu ca dl. Petrina era securist. Or, în cauza de față, Curtea subliniază tocmai faptul că reclamații folosiseră un stil dubitativ și prezentaseră poziția primarului, ceea ce conducea la buna lor credință. Indiferent de cât de convingătoare sau neconvingătoare sunt diferențele dintre cele două hotărâri, o nuanțare a jurisprudenței Petrina este binevenită, chiar dacă, instanța europeană nu face nici-o trimitere la soluția sa anterioară.

Laura POPA